

УДК 338.517

© 2016

*М.І. Ібатуллін,**кандидат
економічних наук**Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України*

ЦІНОВЕ СПІВВІДНОШЕННЯ НА СВИНИНУ ТА ЗЕРНО, ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СВИНИНИ

Мета. Розробка теоретичних, положень і практичних рекомендацій щодо визначення оптимального співвідношення цін на зерно та свинину з метою нарощення виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах. **Методи.** Застосовано діалектичний метод наукового пізнання, аналізу і синтезу; системного узагальнення. **Результати.** Доведено, що розбалансованість цін у сільськогосподарському виробництві спричинила диспаритет цін і на основі цього порушення еквівалентності обміну між сферами АПК. З метою формування паритетних взаємовідносин необхідно застосовувати методи державного регулювання. **Висновки.** Для сільськогосподарських товаровиробників важливо, щоб ціни реалізації дозволяли отримувати прибуток і вести розширене відтворення. З цією метою необхідно застосовувати гарантовані ціни на сільськогосподарську продукцію, розраховані на основі цільових цін і вводити заставні операції.

Ключові слова: ціна, ринок, зерно, свинина, сільськогосподарські виробники.

Постановка проблеми. Для сільськогосподарських підприємств характерною є багатогалузевість. Зокрема, більшість господарств здійснює виробничу діяльність як у рослинництві, так і в тваринництві, але в основному поряд із відгодівлею свиней одночасно займаються виробництвом зерна. Кожний суб'єкт господарювання, встановлюючи певні пропорції у розмірах функціонуючих галузей, виходить із сукупності факторів та умов, які можуть вплинути на розмір одержаного прибутку.

В економічній системі умови відтворення окремих її елементів можуть бути різними, однак збереження цих умов протягом відносно тривалого періоду може призвести

до якісних змін у структурі економіки.

Слід зазначити, що більшість учених і практиків розглядають диспаритет цін як стримуючий фактор розвитку фінансового стану агротоваровиробників, що обмежує можливості для забезпечення розширеного відтворення.

У вітчизняній практиці поширена думка про те, що порушення цінового паритету на продукцію сільського господарства є однією з основних причин занепаду галузі, якому запобігатиме міра і державної політики та консолідація внутрішніх можливостей сільськогосподарських виробників щодо підвищення прибутковості їхньої діяльності. Узагальнення законодавчої бази

регулювання розвитку аграрного сектору економіки дали можливість установити на державному рівні контроль за дотриманням паритету між цінами на «вхідні» матеріальні ресурси та сільськогосподарську продукцію шляхом прийняття проекту Закону України «Про паритетні ціни на сільськогосподарську продукцію та спожиту в сільському господарстві промислової продукцію та послуги», але через певні обставини не був прийнятий Верховною Радою України.

Матеріали і методика досліджень. Для вирішення поставлених у роботі завдань застосовано діалектичний метод наукового пізнання, аналізу та синтезу; системного узагальнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування цін і процесів ціноутворення в аграрному секторі досліджували В.Г. Андрійчук, Ю.П. Воскобийник, О.І. Дацій, М.Я. Дем'яненко, В.О. Єсіпов, М.В. Зубець, М.Х. Корецький, В.Л. Корінев, П.М. Макаренко, Л.Ю. Мельник, Ю.Ф. Мельник, Б.Й. Пасхавер, В.В. Пінішко, П.Т. Саблук, В.Г. Ткаченко, М.М. Цебенко, Л.Г. Шморгун, О.Г. Шпикуляк, О.М. Шпичак та ін. [1–9]. Однак ці питання завжди залишаються актуальними і потребують подальших досліджень, особливо щодо паритету цін між продукцією рослинництва та тваринництва.

Формування цілей статті. Мета досліджень — розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо визначення оптимального співвідношення цін на зерно та свинину з метою нарощування виробництва продукції свинарства в агропідприємствах.

Виклад основного матеріалу досліджень. Прибутковість того чи іншого виду сільськогосподарської продукції визначається співвідношенням ціни, за якою виробник продав даний товар, і витрат на його виробництво та реалізацію. Під ціною розуміють відносно кількісний вираз вартості одного товару в одиницях іншого. Так, товаровиробник, обираючи пріоритети при відгодівлі свиней і виробництві зерна, орієнтується на фактичний та очікуваний рівні цін на свинину і зерно. Тобто його вибір визначається, умовно кажучи, свино-зерновим співвідношенням, або коефіцієнтом, що засвідчує: ціна кількох центнерів зерна дорівнює ціні центнера свинини [10].

Витрати концентрованих кормів (зерна, комбікормів) на одиницю продукції свинарства та їх ціна мають прямий вплив

на собівартість й ціну, і, отже, на її конкурентоспроможність. Ураховуючи переважно витратний метод формування цін, при розробці пропозицій з управління конкурентоспроможністю свинини необхідно в якості пріоритетних заходів передбачати зниження собівартості зерна, його витрати на одиницю продукції та трансакційних витрат [11].

Ціна фуражного зерна значною мірою визначається витратами на його доставку до місць згодовування, що актуально і для спеціалізованих тваринницьких комплексів, які працюють на покупному зернофуражі для вироблення власних комбікормів. Причому через дефіцит вільних обігових коштів для придбання дешевого зерна під час масового збирання та емностей для його зберігання господарствам доводиться в наступні місяці витратити на ці цілі коштів у 1,5–2 рази більше, що спричинює здорожчання кінцевої продукції. Створення ж власної сировинної бази через придбання землі у власність або в оренду для вирощування зернофуражних і кормових культур відволікає фінансові ресурси підприємств для розвитку основної діяльності. Оптимальним вирішенням цього питання стало створення інтегрованих формувань, що об'єднують виробників зерна, тваринницьких продуктів, комбікормові підприємства, а також налагодження прямих зв'язків між виробниками зерна і тваринниками на умовах контрактних відносин. Для конкурентоспроможності вітчизняної продукції свинарства важливо знизити витрату зернофуражу на її виробництво, забезпечити нормативні витрати кормів на одну голову залежно від виду худоби та птиці, їх віку, рівня продуктивності, поживної цінності корму, цільового призначення продукції та ін. Відхилення від нормативних вимог по будь-якому показнику призводить до зниження продуктивності, перевитрати кормів на одиницю приросту живої маси, до зростання витрат на корми та собівартості продукції.

Найбільший ефект забезпечує використання зерна в складі біологічно повноцінних збалансованих за поживними речовинами комбікормів.

У США виробляють четверту частину світового обсягу комбікормів, у Китаї — десяту, в Канаді та Франції — по 4%. Тільки зерновими компонентами неможливо збалансувати комбікорм, наприклад, по білку. Для цього в нього вводять білкові компоненти.

З огляду на співвідношення цін на зерно як основного корму для свиней та ціною

на продукцію свинарства є ринковим індикатором для подальшого розвитку ринку свинини. Встановлення певного рівня цього співвідношення передбачає врахування ряду виробничо-економічних особливостей функціонування свинарства на певній території. Розраховуючи рівень співвідношення, ми орієнтувалися на два аспекти. *Перший* визначається важливістю концентрованих кормів для згаданої галузі. З одного боку, свинарству властивий концентратний тип відгодівлі, що характеризується 80–90%-ю часткою концентрованих кормів у раціоні. З другого боку, у структурі собівартості центнера живої маси свинини частка концентратів коливається в межах 50–65%. Це, на нашу думку, зумовлює найбільшу визначальність даного аспекта на встановлення рівня виробничої собівартості.

Другий етап залежить від орієнтовного рівня рентабельності виробництва. При цьому беруть мінімальний рівень — 20%, тобто такий, що забезпечує самокупність виробництва свинини. Виходячи з цього, за 50%-ї частки концентрованих кормів у собівартості центнера живої маси свиней свино-зернове співвідношення становитиме 1:17, а за 65%-ї частки — 1:13. Отже, щоб вести виробничу діяльність, забезпечуючи при цьому зазначений рівень рентабельності, ціна центнера свинини в першому разі має дорівнювати ціні 17 ц зерна, а в другому — ціні 13 ц зерна.

Знаючи частку концентратів у собівартості центнера живої маси свиней та орієнтовний рівень рентабельності, кожне сільськогосподарське підприємство може розрахувати власний свино-зерновий коефіцієнт. Грунтуючись на середніх цінах реалізації по агропідприємствах за 2014 р., коли середня ціна реалізації центнера зернових становила 1801,4 грн, визначаємо бажаний рівень ціни 1 т свинини: по першому співвідношенню — 30623,8 грн, по другому — 23418,2 грн. Фактично у 2014 р. середня ціна була на рівні 18446,9 грн, що відповідало пропорції 1:10,2 свино-зернового коефіцієнта (таблиця).

Очевидно, що збільшення цього співвідношення означає ціну більшої кількості центнерів зерна в ціні одиниці живої маси свиней, тобто здешевлення концентрованих кормів і відгодівлі, та підвищення пріоритету виробництва свинини. Водночас зменшення співвідношення означає, що виробникові вигідніше продавати якомога більше зерна при збереженні галузі свинарства на мінімально

допустимому рівні.

Аналіз даних у таблиці свідчить про те, що всі досліджувані роки характеризуються недостатнім рівнем співвідношення, серед яких більш сприятливе співвідношення було в 2005 р. — 1:24,3, а найменш сприятливе — у 1999 р. — 1:3.

Отже, ціни на сільськогосподарську продукцію на сучасному етапі функції регулятора не виконують. Зняття обмежень щодо утримання певної кількості відгодівельного поголів'я за неврегульованості цінових відношень між зерном і свининою обернулося незацікавленістю виробника в результатах своєї праці.

Неврегульованість ринкових механізмів на фоні погіршення виробничої ситуації почала вже відображатися на виробничих параметрах, починаючи з 1997 р. Отже, врегулювання рівня свино-зернового коефіцієнта через урахування вартості вхідних та вихідних ресурсів, як одного із ринкових інструментів, сприятиме налагодженню ефективного виробництва свинини й інших підгалузей тваринництва, де найбільша частка належить кормам, зокрема зерновим.

Врегулювання рівня свино-зернового коефіцієнта як одного з ринкових аспектів, сприятиме налагодженню ефективного виробництва свинини.

При збереженні нинішньої ситуації (валового збору і цін на зерно, конверсії кормів, витрати зерна на насіння і продовольство) вважаємо, що витрата комбікорму на виробництво 1 ц свинини знизиться незначно — на 6,6%. Виробники неефективно використовують фуражне зерно. В агропідприємствах спостерігається значна варіація показників конверсії корму. Середньодобові прирости живої маси свиней у 2014 р. проти 2013 р. зросли на 7 г і становили 481 г. Агропідприємства Івано-Франківської області отримали найвищий показник серед регіонів — 698 г, найнижчий показник у Миколаївській області — 281 г. Витрати кормів на 1 ц приросту коливаються від 3,3 до 7,1 ц к. од. Тимчасом, сучасні технології утримання та годівлі свиней дають змогу знизити витрати кормів на виробництво 1 ц свинини з 5 ц к. од. до 2,6, зокрема зерна — з 3,75 к.од. до 1,8, або в 2 рази. Світова практика доводить, що досягнутий за останні 20–25 років прогрес у свинарській галузі на 25–30% зумовлений селекційно-племінною роботою і на 50–60% — годуванням [12].

Поліпшення конверсії зернофуражу призведе до зменшення виробничої собівартості

Динаміка співвідношення цін на зернові культури та свиней, їх поголів'я та маси реалізованої голови свиней у сільськогосподарських підприємствах України

Рік	Свино-зернове відношення	Поголів'я свиней		Середня маса реалізованої голови	
		тис. гол.	у % до 1997 р.	кг	у % до 1997 р.
1997	1:10,1	5536,9	100,0	67	100,0
1998	1:16,9	4022,9	72,7	69	103,0
1999	1:3,3	4283,8	77,4	69	103,0
2000	1:7,2	4112,8	74,3	65	97,0
2001	1:16,2	2414,4	43,6	80	119,4
2002	1:16,4	2906,5	52,5	88	131,3
2003	1:8,0	3390,8	61,2	84	125,4
2004	1:15,9	2272,7	41,0	90	134,3
2005	1:24,3	2098,5	37,9	95	141,8
2006	1:16,4	2602,4	47,0	98	146,3
2007	1:9,1	3257,4	58,8	99	147,8
2008	1:16,9	2869,5	51,8	101	150,7
2009	1:17,7	2730,9	49,3	108	161,2
2010	1:11,1	3625,2	65,5	108	161,2
2011	1:9,9	3319,2	59,9	108	161,2
2012	1:10,4	3556,9	64,2	102	152,2
2013	1:12,1	3878,9	70	100	149,3
2014	1:10,2	3732,8	67,4	96	143,3

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

м'яса, що при адекватному зниженні реалізаційних цін на живу худобу, організованій системі збуту готової продукції, вплине на споживчі ціни на м'ясо вітчизняного виробництва у бік зменшення та підвищить їх конкурентоспроможність на внутрішньому ринку [13].

Для підтримки такої ситуації слід дотримуватися трьох умов: виключити дефіцит зерна на фуражні цілі, забезпечити підтримання оптимального співвідношення цін на кормове зерно та свиней, не допускати сірий імпорт м'яса. Для реалізації першої умови потрібно регулювати обсяги експорту зерна. Стрімке нарощення без урахування внутрішніх потреб створить труднощі із забезпеченням концентрованими кормами [14]. Дотримання другої умови важливе для свинарства агропідприємств. У 2005 р. склалося оптимальне співвідношення вартості фуражного зерна та закупівельної ціни живих свиней, що забезпечило найвищий рівень рентабельності за

весь період незалежності України в межах 14,3%. У подальшому відбулося зниження рентабельності, що негативно відобразилося на результатах фінансово-господарської діяльності господарств корпоративного сектору — виробників продукції свинарства. І, зрештою, дотримання *третьої умови* пов'язане з дотриманням оптимального імпорту продуктів забою свиней. Неконтрольований імпорт свинини при зростанні свого виробництва створює надлишкову пропозицію продукту, що при невеликому підвищенні купівельної спроможності населення призводить до зниження цін на українську свинину і може істотно ускладнити проблему її збуту.

Від нинішньої невизначеної ситуації на ринку продуктів свинарства потерпають господарства населення та агропідприємства через низький попит на їхню продукцію і неконтрольоване ввезення м'яса через кордон. На це вказали представники кількох великих підприємств з вирощування свиней.

М'ясопереробники не купують продукції виробників і закуповують імпортну сировину, яка вдвічі дешевша. Вони ж указують на ситуацію із дефіцитом м'яса і на необхідність зменшення ввізного мита. Вітчизняні відгодівельники спростовують заяви про нестачу м'яса на ринку. Тим більше варто звернути увагу на якість імпортного продукту. Незважаючи на низькі ціни на завезену свинину, ковбасні та м'ясні вироби не дешевшають. Отже, можна зробити висновок, що існуючий ціновий механізм і рівень цін не спонукають сільськогосподарських виробників до розширення обсягів збуту продукції на сировинному ринку свинини. Навпаки, вони роблять недоцільним збільшення виробництва свинини, обмежуючи цим можливість м'ясопереробних підприємств з нарощування виробництва і більшого завантаження виробничих потужностей.

Це негативно позначається на формуванні цивілізованого сировинного ринку свинини в аналізованій області, призводить до втрати підприємницької ініціативи, спрямованої на розвиток власного виробництва, до трансформації підприємницьких ідей в протизаконні дії — нелегальне завезення свинини, організація переробних, ковбасних цехів і мережі збуту продукції, які діють поза правовим полем.

Контрабандне завезення свинини здійснюється в основному через доставку м'яса, сала, шкіри та туш свиней із сусідніх з Україною держав, як правило з Польщі, і переважно з її

прикордонних воєводств. Слід зазначити, що м'ясо, яке надходить в Україну нелегальним шляхом з Польщі, це свинина четвертої категорії — низькоякісне м'ясо перетриманих свиней.

При цьому характер контрабандних перевезень залежить від сезону: найбільша їх кількість припадає на холодну пору року — осінньо-зимовий період. Транспортують м'ясо приватні власники у напів- або непристосованих умовах середньо- і дрібногуртовими партіями, як правило, без необхідного рефрижераторного обладнання, що частково пояснюється сезонністю.

Без перевірки якості та відповідності санітарним вимогам напівлегально перероблена продукція м'ясопереробних підприємств, приватних цехів Польщі потрапляє на ринок області, зумовлюючи економічні й соціальні збитки для українських товаровиробників, а також підвищуючи ризик для здоров'я споживачів.

Отже, існуюча проблема нелегального імпорту має негативні наслідки для розвитку сировинного ринку свинини аналізованого регіону й потребує першочергового розв'язання на законодавчому рівні. В економічному аспекті проблему можна вирішити шляхом підвищення конкурентоспроможності власного виробництва свинини і встановлення взаємовигідних, прозорих зв'язків між товаровиробниками і м'ясопереробними підприємствами, що забезпечить поліпшення кон'юнктури ринку свинини, підвищення дієвості цінового механізму. Згаданий механізм має забезпечувати справедливу оцінку витрат і розподіл доходів між контрагентами ринку, оскільки, навіть користуючись своїм монопольним правом встановлення заниженої закупівельної ціни на свинину, м'ясопереробні підприємства виграють в короткостроковому періоді, але в довгостроковій перспективі їх очікує скорочення вітчизняних сировинних зон, зменшення обсягів переробки сільськогосподарської сировини і власного виробництва.

Імпорт неякісного, а тому дешевшого м'яса, призведе до зниження цін на вітчизняному ринку. Такий феномен спостерігався на ринку тваринницької продукції в Росії, де імпортна сировина набагато дешевша, що негативно позначається на розвитку вітчизняних підприємств з виробництва свинини. До того ж, вітчизняна продукція, що надходить із дрібних підприємств, за якісними характеристиками не відповідає чинним стандартам. Сегментація ринку м'яса така: імпортне м'ясо надходить на великі м'ясопереробні підприємства,

а населення через роздрібну торговельну мережу задовольняє попит більш дорогим м'ясом вітчизняного виробництва. Це сталося лише після вимушеного впровадження урядом Росії квот на імпорту м'яса. Зв'язки м'ясокомбінатів із господарствами населення були нестабільними й ненадійними, тому дешевше імпортне м'ясо легко витіснило із споживчого продовольчого ринку вітчизняне.

За умови надходження імпортного м'яса привілейовані учасники ринку одержуватимуть свій незмінний (або й зростаючий) прибуток. Товаровиробникам, навпаки, доведеться знизити ціну продажу. Таку поведінку селян відзначав свого часу О.В. Чайнов: «Дрібні сімейні господарства, переважно з ручною працею, при обмежених ринках збуту мають велику стійкість до виживання за рахунок економії на сімейному бюджеті (економії на оплаті роботи) і затягування паска» [15]. Подібне спостерігалось, коли в господарства населення надходили дешеві корми господарств суспільного сектору, ціни реалізації м'яса товаровиробниками посередникам знижувалися саме на суму вартості кормів із сільськогосподарських підприємств. Зниження цін на сировину — м'ясо — повинно позначатися на ціні м'ясних і ковбасних виробів. Це змусило переробників вдатися до фальсифікації своєї продукції. Реалізуються м'ясні й ковбасні вироби, виготовлені в примітивних цехах, із контрабандної імпортової сировини, закупленої в «тіньовиків» без сплати ПДВ, ціна на які на 20% нижче, але реалізуються вони із ПДВ.

При вирішенні питання імпортозаміщення м'яса потрібно поряд з внутрішніми цінами на зерно і м'ясо враховувати і світові ціни на ці види продукції, а також загострення продовольчої проблеми у світі, різке зростання цін на продукти, яке прогнозується і в перспективі.

Усвідомлення зазначених тенденцій дозволяє приймати попереджувальні заходи митно-тарифного регулювання, що враховується при визначенні закупівельних цін і витрат на виробництво зерна і свинини. Використання зернофуражу за призначенням всередині країни при фактичній конверсії концентрованих кормів менш вигідно в порівнянні з його вивезенням. Ситуація змінюється при поліпшенні конверсії зерна, зниженні собівартості виробництва свинини, забезпеченні зростання на цій основі його конкурентоспроможності та вирішенні проблеми імпортозаміщення.

Висновки

Сутність паритетності (еквівалентності) міжгалузевого обміну полягає у відносному рівні умов для розширеного відтворення для всіх галузей сільського господарства. Ці умови знаходять своє вираження у відносному рівні прибутку, оплати одиниці праці однакової складності, застосовуваних норм амортизації однотипних основних засобів.

Останнім часом Україна сконцентрувала зусилля для входження у світовий економічний простір, потребує перегляду підходів до визначення цінової еквівалентності. Зокрема, дехто з дослідників підкреслює, що нині забезпечення еквівалентності міжгалузевого обміну не означає повернення до передкризових цінових співвідношень. Не можна розуміти її і як впровадження єдиної норми прибутку в усіх галузях

агропромислового комплексу. Відповідно до закону світових цін, сучасне розуміння еквівалентності — суть зближення принципів і механізмів державного та світового ціноутворення, орієнтація внутрішніх цінових рівнів і співвідношень на світові.

Таким чином, для сільськогосподарських товаровиробників важливо, щоб ціни реалізації дали можливість отримувати прибуток і вести розширене відтворення. З цією метою треба застосовувати гарантовані ціни на сільськогосподарську продукцію, розраховані на основі цільових цін і вводити заставні операції. Тобто вирішити проблему диспаритету цін необхідно шляхом розвитку аграрної інфраструктури до того рівня, коли сільське господарство стане рівноправним з іншими галузями, а можливо і домінуючим, галуззю агробізнесу.

Бібліографія

1. Шуст О.А. Економічні засади виробництва та реалізації продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах/О.А. Шуст//Сталий розвиток економіки. — 2011. — № 1 (4). — С. 276–280.
2. Кириленко І.Г. Проблеми українського села та їх вирішення у контексті аграрних трансформацій/І.Г. Кириленко, О.І. Павлов//Економіка АПК, 2010. — № 7. — С. 24–31.
3. Кравець І.В. Динамічні зміни на ринку свинини/І.В. Кравець//Агроінком. — 2007. — № 11–12. — С. 11–15.
4. Ковач Ю.Є. Ефективність свинарства в умовах сьогодення/Ю.Є. Ковач//Продуктивність агропромислового виробництва (економічні науки): наук.-практ. збірник Українського науково-дослідного інституту. — К.: НДІ «Укראгпромпродуктивність», 2011. — №19. — С. 55–57.
5. Іванюта В.Ф. Стан і проблеми виробництва продукції свинарства в Україні/В.Ф. Іванюта, Н.М. Бейдик//Агросвіт. — 2008. — № 10. — С. 25–27.
6. Кісіль Д.Т. Невідкладні завдання у розвитку свинарства/Д.Т. Кісіль//Сільський господар. — 2005. — № 5–6. — С. 8–10.
7. Крилова Л. Коли свинина стає прибутковою/Л. Крилова//Пропозиція. — 2008. — № 4. — С. 138–141.
8. Оляднічук Н.В. Основні напрями підвищення рівня інтенсифікації свинарства/Н.В. Оляднічук//Економіка АПК. — 2008. — № 6. — С. 90–94.
9. Палагута А. Шляхи підвищення ведення галузі свинарства/А. Палагута//Тваринництво України. — 2005. — № 10. — С. 9–11.
10. Эпштейн Д.Б. Паритет экономических отношений сельского хозяйства с другими отраслями/Д.Б. Эпштейн//Международный сельскохозяйственный журнал. — 2002. — № 2. — С. 8–24.
11. Сергеева И. Регулирование обменных отношений в мясном подкомплексе/И. Сергеева//АПК: экономика, управление. — 2003. — № 3. — С. 59–65.
12. Рибалко В.П. Свинарство національна галузь/В.П. Рибалко//Пропозиція. — 2010. — № 1. — С. 116–118.
13. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків; за ред. О.М. Шпичака. — К.: ІАЕ УААН, 2000. — 585 с.
14. Шпичак О.М. Реалізація продукції особистими селянськими господарствами — витрати, ціни, ефективність/О.М. Шпичак, І.В. Свиноус. — К.: ІАЕ, 2008. — 320 с.
15. Чаянов А.В. Основные идеи и формы организации сельскохозяйственной кооперации/А.В. Чаянов. — М.: Наука, 1991. — 454 с.

Надійшла 5.02.2016.